

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СПОРТУ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ФРАНЦІЇ

Мирослава Данилевич¹, Ольга Романчук¹, Ірина Турчик²,
Ростислав Коваль¹, Лілія Свищ¹, Анна Від¹

¹Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Львів, Україна, mdanylevych@ukr.net

²Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, Україна

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-14-21>

Анотації

Актуальність. Сьогодні у Франції спорт для осіб з інвалідністю розвинений на високому рівні. Цьому сприяють дієві закони, давні традиції занять фізичним вихованням і спортом серед людей з особливими потребами, функціонування спеціальних організацій. **Мета роботи** – представити історію спорту для осіб з інвалідністю у Франції, визначити ключові дати та встановити осіб, котрі зробили вагомий внесок у розвиток галузі. Для її вирішення ми використали комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) і спеціально-історичних (історико-типологічний та історико-системний) **методів дослідження. Результати й висновки.** Одними з важливих чинників, котрі вплинули на систему організації інваспорту у Франції, були наслідки двох світових війн. Чиновники та функціонери добре усвідомлювали критичну необхідність повернення травмованих людей до нормального життя, у тому числі через заняття спортом. Вагомий внесок у розвиток спорту для осіб з інвалідністю у Франції здійснили Eugène Rubens-Alcaïs, Pierre Bernhard, André Trannoy, Philippe Berthe, Pierre Volait, Marcel Avronsart, André Auberger, Yves Nayme, Gérard Masson, Monique Pasqualini. Ключовими в історії галузі є такі дати: 1918 р. – створення Французької спортивної федерації глухонімих; 1924 р. – проведення Олімпійських ігор для глухих у Парижі та заснування Міжнародного спортивного комітету глухих; 1954 р. – створення Спортивного товариства осіб з інвалідністю у Франції; 1975 р. – заснування Національного інституту експертних досліджень та результативності в спорті; 1977 р. – утворення Французької федерації спорту інвалідів; 1979 р. – проведення зимових Дефлімпійських ігор у французькому Мерібелі; 1992 р. – проведення зимових Паралімпійських ігор в Альбервілі (Франція) і заснування Французького паралімпійського та спортивного комітету; 2010 р. – створення комітету імені Eugène Rubens-Alcaïs. Отримані результати дають можливість розширити спеціалізовані навчальні курси у ЗВО України спортивного профілю.

Ключові слова: інваспорт, особа з інвалідністю, історія, розвиток, Франція.

Myroslava Danylevych, Olha Romanchuk, Iryna Turchyk, Rostyslav Koval, Lillia Svyshech, Anna Vid. Historical Aspects of Sports Development for Persons with Disabilities in France. Topicality. Today in France, sports for people with disabilities are highly developed. This is facilitated by the effective laws, ancient traditions of physical education and sports among disabled persons, functioning of special organizations. **The Purpose of the Research** is to present the history of sports for people with disabilities in France, to determine key dates and to identify people who have made a significant contribution to the development of the field. To solve the tasks, a set of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-typological and historical-systemic) **Research Methods** has been used. **Results and Conclusions.** One of the important factors that influenced the organization of sports for disabled people in France was the consequences of the two world wars. Officials were well aware of the critical need to recover people from injury due to sports as an effective tool. A significant contribution to the sports development for people with disabilities in France was made by Eugène Rubens-Alcaïs, Pierre Bernhard, André Trannoy, Philippe Berthe, Pierre Volait, Marcel Avronsart, André Auberger, Yves Nayme, Gérard Masson, Monique Pasqualini. The following dates are key ones in the sports history: creation of the French Sports Federation for the Deaf and Dumb (1918); the Olympic Games for the Deaf in Paris and the establishment of the International Committee of Sports for the Deaf (1924); the Sports Association for Persons with Disabilities in France (1954); the National Institute of Sport, Expertise, and Performance, INSEP (1975); the French Disabled Sport Federation, FFH (1977); Winter Deaflympics in Meribel, France (1979); Winter Paralympic Games in Albertville in France and founding of French Paralympic and Sports Committee (1992); the Eugène Rubens-Alcaïs International Committee of Sports for the Deaf Committee (2010). The obtained results give the possibility of expanding specialized training courses in higher educational institutions of Ukraine.

Key words: sports for disabled, person with disabilities, history, development, France.

Постановка проблем. Заняття спортом для людей з інвалідністю у Франції є важливою соціальною практикою на сучасному етапі. Заснування в 1963 р. Спортивної федерації осіб із фізичними вадами, а в 1971 р. – Федерації адаптивного спорту розпочало інституціоналізацію спорту для людей з особливими потребами [8, с. 15]. Однак заняття фізичним вихованням і спортом привернули увагу французів ще наприкінці XIX ст., коли в 1890 р. відбувся перший велопробіг серед глухих за маршрутом Париж–Версаль [15]. Додамо, що перші Олімпійські ігри для людей із вадами слуху були проведені в столиці Франції в 1924 р. Тоді ж француз Eugène Rubens-Alcaïs (1884–1963) та бельгієць Antoine Dresse (1902–1998) разом із представниками спортивних федерацій країн-учасниць заснували Міжнародний спортивний комітет глухих [2; 15]. У 1992 р. Франція успішно організувала й провела зимові Паралімпійські ігри.

Аналіз історії інваспорту у Франції, запропонований нами, ґрунтується на широкому використанні матеріалів і досліджень провідних іноземних фахівців. Отримані практичні результати дають можливість розширити спеціалізовані навчальні курси (зокрема «історія фізичної культури», «олімпійський спорт», «загальна теорія адаптивного спорту», «адаптивна фізична культура і спорт») у ЗВО України спортивного профілю.

Аналіз літературних джерел. Історія спорту для людей з інвалідністю привертала увагу багатьох французьких науковців. Так, André Aubergeg написав окрему книгу з цієї тематики, проаналізував виступи на змаганнях відомих паралімпійців, розвиток їхньої професійної кар'єри, проілюстрував її цікавими світлинами [7]. François Luquet, Christian Paillard та Alain Siclis описали історію інваспорту у Франції та світі [15]. Окремі етапи галузі висвітлені в працях Sylvain Ferez, Sébastien Ruffié та Nicolas Bancel [10], Stanislas Frenkiel, Julie Cornaton і Nicolas Bancel [12], Gaël Villoing, Eric Perera та Nathalie Le Roux [20]. Yacine Tajri і Jean Saint-Martin проаналізували внесок Monique Pasqualini в розвиток спорту й фізичного виховання в системі шкільної освіти серед дітей з особливими потребами [19]. Особливості занять спортом людьми з інвалідністю та сприйняття цього в сучасному французькому суспільстві досліджено в працях Roy Compte [8] й Alain Dejean [9], дисертації Laura Lemahieu [14] та колективному збірнику праць «Pratiques, performance sportive et handicap», виданому під керівництвом Florence Faberon [17]. Відзначаємо також серію книг «Corps, sport, handicaps», де представлено зародження й становлення спорту для осіб з інвалідністю в другій половині XX ст. [18], на початку XXI ст. [16], зв'язок між інвалідністю та сучасними технологіями [13]. Історія розвитку адаптивного спорту, зокрема паралімпійських ігор, ґрунтовно висвітлена в працях українського професора Юрія Бріскіна [1; 2; 3; 4; 5].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до плану НДР Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Формулювання мети дослідження. Мета роботи – представити та проаналізувати історію спорту для осіб з інвалідністю у Франції, визначити ключові дати й установити осіб, котрі зробили вагомий внесок у розвиток галузі. Ми використали комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) і спеціально-історичних (історико-типологічний та історико-системний) методів дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спроби залучення інвалідів до спорту зроблені в XIX ст., коли в 1888 р. в Берліні засновано перший спортивний клуб для глухих [4; 5]. У Франції в 1890 р. відбувся пробіг Париж–Версаль серед глухих, розпочалося поширення велоспорту. У 1895 р. провели змагання з бігу на «дерев'яних ногах» (courses de «jambes de bois») у Nogent-sur-Marne. У 1900 р. організували перший чемпіонат Франції з велоспорту серед осіб із вадами слуху. Його активно популяризував Eugène Rubens-Alcaïs, згодом один із найвідоміших французьких спортивних діячів. Сам Eugène втратив слух у ранньому віці. Разом зі своїми друзями, котрі мали таку саму ваду, зацікавився велоспортом. У 1910 р. він заснував перший клуб в історії спорту глухих – «Паризький спортивний клуб глухонімих» (Club Sportif des Sourds-Muets de Paris). У 1918 р. Gaston Vialatte створив Французьку спортивну федерацію глухонімих (Fédération Sportive des Sourds-Muets de France / FSSMF), Eugène Rubens-Alcaïs став її генеральним секретарем [15, с. 9].

Важливе соціально-політичне значення медична реабілітація отримує в період Першої світової війни, у результаті якої дуже багато людей отримали фізичні каліцтва [6]. У 1917 р. створено Асоціацію незрячих людей у Франції (Association des aveugles en France) [11, с. 20]. Того самого року в госпіталі Salpêtrière відкривається відділення функціонального відновлення. Тут у 1924 р. доктор

Gabriel Bidou (1878–1959) створив службу з функціонального відновлення для тих, хто отримав травми на війні [6].

Перші Олімпійські ігри для глухих проведено в Парижі в 1924 р. [4; 5]. Учасниками були 148 спортсменів із вадами слуху з офіційних національних федерацій Бельгії, Франції, Великої Британії, Угорщини, Італії, Латвії, Нідерландів, Польщі та Румунії. Серед них була лише одна жінка – нідерландська плавчиня Hendrika Nicolini Van Der Heyden (1904), котра здобула золоту медаль [15, с. 10]. Eugène Rubens-Alcaïs та Antoine Dresse 16 серпня 1924 р. за участю представників спортивних федерацій – учасниць ігор утворили Міжнародний спортивний комітет глухих (французькою – Comité international des sports des sourds / CISS, англійською – International Committee of Sports for the Deaf / ICSD) із метою об'єднання всіх спортивних федерацій глухих спортсменів, організацій і забезпечення проведення регулярних спортивних змагань раз на чотири роки відповідно до олімпійських традицій [3, с. 116]. Першим президентом цього комітету обрано Eugène Rubens-Alcaïs, котрий пропрацював на цій посаді до 1953 р. [2; 4; 5; 15; 18]. Його називали «глухим П'єром де Кубертенем» [15, с. 10]. Із листопада 2021 р. президентом є бразилець Gustavo de Araujo Perazzolo (1978). Із-поміж французів цю організацію очолював також Pierre Bernhard (1910–1976), котрий був президентом Французької спортивної федерації глухих (Fédération sportive des sourds de France), Французької національної федерації глухих (Fédération nationale des Sourds de France), членом і керівником клубу «Спортивна зірка глухонімих Парижа» (Étoile Sportive des Sourds-Muets de Paris), активним учасником руху опору під час Другої світової війни [7; 15; 18]. Із 2001 р. Всесвітні ігри глухих офіційно називаються Дефлімпійськими іграми й проводяться один раз на чотири роки [2; 4; 5].

У 1933 р. André Trannoy (1907–1994) заснував Асоціацію паралізованих осіб у Франції (Association des Paralysés de France / APF) [15, с. 10]. André Trannoy був уражений поліомієлітом із 18 років. Він відіграв величезну роль у формуванні взаємодомоги людей з обмеженими можливостями у Франції. У 2003 р. на його честь назвали площу в Парижі (place André Trannoy).

Тисячі інвалідів, які після завершення Другої світової війни потребують допомоги для повернення до нормального життя, дають новий імпульс розвитку реабілітаційної медицини у всьому світі, котра починає включати в себе суспільну та соціальну складові частини [6]. У Франції в 1944 р. створено Національну федерацію асоціацій медичного контролю пацієнтів після лікування (Fédération Nationale des Associations de Postcure). У 1951 р. ця організація змінює свою назву на Національну федерацію асоціацій медичного контролю пацієнтів після лікування, функціонального та професійного відновлення осіб із фізичними вадами (Fédération Nationale des Associations de Postcure, de rééducation fonctionnelle, professionnelle des diminués physiques) [11, с. 12].

У 1951 р. в окремих французьких реабілітаційних центрах (зокрема в Garches та Fontainebleau) починають практикувати баскетбол на візках як засіб реабілітації [15, с. 11]. Одним із тих, хто відіграв значну роль у розвитку спорту для осіб з інвалідністю після Другої світової війни у Франції, був Philippe Berthe (1926–1992). У 1954 р. він заснував Спортивне товариство осіб з інвалідністю у Франції (Amicale Sportive des Mutilés de France / ASMF) [15, с. 13]. У листопаді 1955 р. відбулися перші вибори адміністративної ради цього товариства, де його обрали президентом [15, с. 14]. У 1963 р. Philippe Berthe засновує Спортивну федерацію осіб із фізичними вадами Франції (Fédération Sportive des Handicapés Physiques de France / FSHPF), яка в 1968 р. стає Французькою спортивною федерацією осіб із фізичними вадами (Fédération Française de Sports pour Handicapés Physiques / FFSHP). Philippe Berthe був її президентом у 1963–1966 рр. [7; 10; 14; 15]. У 1966–1969 рр. її очолював Pierre Volait (1925–2018), у 1969–1981 рр. – Marcel Avronsart (1920–1982), у 1981–2008 рр. – André Auberger (1938) [15; 17]. Gérard Masson (1947) був президентом федерації з 2007 до 2017 р. У серпні 1966 р. внаслідок ДТП він був уражений паралегією. До цього займався легкою атлетикою та регбі, після розпочав будувати кар'єру в інваспорті, займався настільним тенісом, став чемпіоном Франції у своїй категорії в 1974 р., згодом був призером Всесвітніх ігор у Сент-Етьєні в 1975 р. У 1977–2001 рр. Gérard Masson був віцепрезидентом Французької федерації спорту інвалідів, у 2001–2007 рр. – її генеральним секретарем. У 2009–2013 рр. він очолював Французький паралімпійський та спортивний комітет, із 2013 р. був його віцепрезидентом [15]. У 2017–2018 році Frédéric Delpy (1971) – президент Французької федерації спорту інвалідів. Guislaine Westelynck (1959), знана паралімпійська призерка, плавчиня, із 2018 р. є президенткою цієї Федерації.

У 1956 р. створено Французьку спортивну федерацію глухих (Fédération Sportive des Sourds de France / FSSF), що замінила Французьку спортивну федерацію глухонімих [15, с. 15]. У 2005 р. на

прохання Міністерства спорту провели дослідження про перспективи інтеграції Французької спортивної федерації глухих у Французьку федерацію спорту інвалідів. У 2006 р. відбулися перші перемовини стосовно цього питання, а у 2007 р. надзвичайна генеральна асамблея розглянула бажання Французької спортивної федерації глухих, яке висловила їхня президентка Isabelle Malaugie. У 2008 р. ця Федерація проголосувала за свій розпуск, що уможливило приєднання до Французької федерації спорту інвалідів [15].

Уже 1957 р. відбуваються перші чемпіонати Франції з баскетболу на візках [15, с. 17]. У лютому 1961 р. центр функціональної реабілітації Victor-Ménard у містечку Берк розпочинає використовувати баскетбол для уражених параплегією. Тоді ж Marcel Avronsart створив перший корпоративний клуб для осіб з інвалідністю. У 1961 р. також утворено Міжнародну дослідницьку групу у сфері спорту для осіб з інвалідністю (Groupement International d'étude des Sports pour Handicapés / GIESH) з ініціативи Світової федерації колишніх учасників бойових дій (Fédération mondiale des anciens combattants / FMAC), заснованої в Парижі в 1950 р., та Спортивного товариства осіб з інвалідністю у Франції [15, с. 27].

Yves Naume (1930–2002) 12 листопада 1962 р. заснував Спортивну асоціацію осіб із фізичними вадами Луари (Association Sportive des Handicapés Physiques de la Loire / ASHPL) [15, с. 28]. Він також брав участь у створенні Спортивної федерації осіб із фізичними вадами Франції, де став віцепрезидентом та членом керівного комітету [15, с. 29]. У грудні 1965 р. розпочав роботу Регіональний комітет спорту інвалідів Іль-де-Франс (Comité régional handisport d'Île-de-France) під керівництвом Pierre Volait [15, с. 43]. У лютому 1972 р. Yves Naume заснував й очолив Французьку федерацію різних видів спорту для осіб із фізичними вадами (Fédération Française Omnisports pour Handicapés Physiques / FFOHP) у Сент-Етьєні [15, с. 56].

Зазначимо, що історія руху Спеціальних Олімпіад розпочинається з червня 1963 р., коли Юніс Кеннеді Шрайвер відкрила в родинному маєтку в Мериленді літній денний табір для дітей і дорослих із розумовою відсталістю з метою розвитку їхніх здібностей у спорті та руховій діяльності, а 19–20 липня 1968 р. в місті Чикаго проведено I Міжнародні спортивні ігри Спеціальних Олімпіад [3, с. 117].

У вересні 1965 р. проведено перші чемпіонати Франції з плавання та настільного тенісу для осіб з інвалідністю [15, с. 43]. У 1967 р. Французька спортивна федерація осіб із фізичними вадами й асоціації медичного контролю пацієнтів після лікування організували в Нанті другі Національні Ігри для дорослих з обмеженими можливостями. Того ж року Франція бере участь у перших Іграх для людей з апмутаціями в Стоук-Мандевілі (Англія) [15, с. 45]. У той час спорт серед осіб з інвалідністю активно популяризують через фільми «La Joie par le sport» (1966), «Il suffit de vouloir» (1967), «Les Jeux Olympiques de Tel-Aviv» (1969), «Les 1ers Jeux mondiaux des handicapés physiques» (1970), «Les jeux de l'espérance» (1974) [15].

У 1969 р. розпочали проведення чемпіонату Франції з настільного тенісу серед осіб із руховими порушеннями, обумовленими ураженням мозку [15, с. 55]. У 1970 р. відбувся перший чемпіонат Європи з баскетболу на візках у місті Брюгге (Бельгія). Перемогу здобули господарі змагань, друге місце посіли французи, третє – команда Великобританії [15]. На початку липня відбулися перші Всесвітні Ігри для осіб із фізичними вадами в Сент-Етьєні, які організував Yves Naume та Спортивна асоціація осіб із фізичними вадами Луари. У 1971 р. створено Французьку спортивну федерацію осіб із розумовими порушеннями (Fédération de sport pour Handicapés Mentaux / FSHM de France), Французьку федерацію адаптивного спорту (Fédération française du sport adapté / FFSA) [15]. Того самого року відбулись Ігри Федерації управлінських асоціацій та реабілітаційних закладів для осіб з інвалідністю (Fédération des Associations Gestionnaires et des Établissements de Réadaptation pour Handicapés / FAGERH) у Мелені (Франція), які згодом стануть Іграми майбутнього (Jeux de l'avenir). У 1973 р. організували перший чемпіонат світу з баскетболу на візках у Брюгге, де Франція посіла II місце. У 1974 р. у Франції провели перший чемпіонат Європи з баскетболу на візках серед жінок. Господарки отримали на ньому срібні нагороди [15]. У 1973 р. Французька спортивна федерація осіб з інвалідністю стає членом Національного олімпійського та спортивного комітету Франції (Comité National Olympique et Sportif Français / CNOSF) [15, с. 65]. Додамо, що в 60–90 pp. XX ст. у Франції працювала талановита викладачка, справжня педагогиня-новаторка в реформуванні фізичного виховання й спорту для школярів з особливими потребами Monique Pasqualini [19, с. 82].

У 1975 р. у Франції заснували Національний інститут спорту та фізичного виховання (Institut National du Sport et de l'Éducation Physique). Сьогодні це Національний інститут експертних досліджень та результативності в спорті (Institut national du sport, de l'expertise et de la performance / INSEP) [7; 15; 18]. У 1977 р. створили школу вітрильного спорту «NAVISPORT», яка мала на меті сприяти реабілітації й соціальній реінтеграції осіб з інвалідністю за допомогою занять водними видами спорту [15, с. 76].

Урешті, у 1977 р. Французька спортивна федерація осіб з інвалідністю та Французька федерація різних видів спорту для осіб із фізичними вадами трансформуються у Французьку федерацію спорту інвалідів (Fédération Française Handisport / FFH) [15, с. 75]. Соціологи Sébastien Ruffié та Sylvain Ferez показали, що зі створенням цієї федерації в 1977 р. процес інституціоналізації спорту інвалідів у Франції стає пов'язаним зі зростанням спортивної й змагальної моделі та інтеграцією спортсменів із різними нозологіями (ампутації, поліомієліт, вади зору, церебральний параліч, розумові порушення, глухота) [12]. У січні 1979 р. у французькому містечку Мерібель відбулися зимові Дефлімпійські ігри.

У 1983 р. діяльність Французької федерації спорту інвалідів визнана пріоритетною для держави. У липні того самого року Федерація організувала перші європейські ігри неповносправних, які відбулися в Парижі в Спортивному центрі Louis-Lumière, зібравши близько 700 спортсменів із 20 країн [15, с. 96]. У 1989 р. в німецькому Дюссельдорфі створено Міжнародний паралімпійський комітет (International Paralympic Committee / IPC). У 1990 р. словник «Petit Larousse» фіксує термін «handisport» (спорт інвалідів), під яким розуміють сукупність видів спорту, якими займаються особи з інвалідністю [15, с. 117].

П'яті зимові Паралімпійські ігри проходили в Альбервілі (Франція) в 1992 р. Уперше зимові Паралімпійські ігри проведено в столиці зимових Олімпійських ігор, але через непридатність льодових арен для інвалідів відбулися лише змагання з гірськолижного спорту й лижних перегонів. Із цих видів спорту проведено також показові виступи спортсменів із відхиленнями розумового розвитку [1; 3; 4; 5]. Ці змагання відкривали тодішній президент Франції Франсуа Міттеран (1916–1996), міністерка спорту Frédérique Bredin (1956), президент Міжнародного олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч (1920–2010), французький державний і громадсько-політичний діяч Michel Barnier (1951), відомий французький гірськолижник Jean-Claude Killy (1941), президент Французької федерації плавання (Fédération française de natation / FFN) у 1980–1993 рр., згодом – Національного олімпійського та спортивного комітету Франції в 1993–2009 рр. Henri Sérandour (1937–2009), а також знана французька яхтсменка з інвалідністю Florence Arthaud (1957–2015) [15, с. 119].

У 1992 р. створено Французький комітет фізичної активності та спорту для осіб з інвалідністю (Comité Français de Liaison pour les Activités Physiques et Sportives des Personnes Handicapées / COFLAPSH), у 1996 р. його перейменовують на Французький паралімпійський і спортивний комітет (Comité Paralympique et Sportif Français / CPSF) [15, с. 120]. Додамо, що в грудні 2018 р. президентом Французького паралімпійського та спортивного комітету обрано Marie-Amélie Le Fur (1988), відому легкоатлетку-паралімпійця.

У червні 1993 р. відбулось офіційне відкриття пристосованого для осіб з інвалідністю комплексу «Résidence Internationale de Paris». Церемонію проводив Жак Ширак (1932–2019), на той час – мер Парижа, а згодом – президент Франції в 1995–2007 рр. [15, с. 127]. У 1998 р. створено марку «Простір, дозвілля, спорт інвалідів» (Espace, Loisirs, Handisport / ELH) для того, аби відзначати можливості готелів та інших закладів, що пропонують особам з обмеженими можливостями різноманітні види фізичної й спортивної активності. Для цього запропонували три основні критерії – підготовлений і навчений персонал, усе повністю доступне, пристосоване спортивне обладнання [15, с. 136]. У 2000 р. Париж та Фонтене-ле-Конт (Fontenay-le-Comte) стали першими містами, які отримали відзнаку найбільш сприятливих для занять спортом особами з інвалідністю (Prix de la Ville la plus handisportive) [15, с. 139]. У 2010 р. створено комітет імені Eugène Rubens-Alcaïs (comité Eugène Rubens-Alcaïs / CERA), мета якого – вшанувати пам'ять і надалі проповідувати ті цінності, котрі пропагував перший президент Міжнародного спортивного комітету глухих [15, с. 182].

Дискусія. Сьогодні у Франції спорт для осіб з інвалідністю розвинений на високому рівні. Цьому сприяють такі фактори, як дієві закони, давні традиції занять фізичним вихованням і спортом серед людей з особливими потребами, функціонування спеціальних організацій. Одними з важливих

чинників, котрі вплинули на систему організації інваспорту у Франції, були наслідки двох світових війн. Чиновники та функціонери, які працювали в галузі, розуміли критичну необхідність повернення травмованих людей до нормального життя, і саме заняття спортом вони вважали ефективним засобом. Більшість керівників, про котрих ішлося у дослідженні, мали ті чи інші нозології, тому чудово усвідомлювали позитивний вплив спортивної й змагальної діяльності.

Незважаючи на те, що українські паралімпійці показують феноменальні результати на міжнародних змаганнях, інфраструктура та законодавство для людей з інвалідністю в нашій країні потребують реформування. Вивчення та аналіз французького досвіду з цього питання вважаємо актуальним для вдосконалення організації інваспорту в Україні.

Проведений аналіз дає нам підстави зробити такі **висновки**:

1. Вагомий внесок у розвиток спорту для осіб з інвалідністю у Франції здійснили Eugène Rubens-Alcaïs, Pierre Bernhard, André Trannoy, Philippe Berthe, Pierre Volait, Marcel Avronsart, André Auberger, Yves Naume, Gérard Masson, Monique Pasqualini.

2. Ключовими в історії галузі є такі дати: 1918 р. – створення Французької спортивної федерації глухонімих; 1924 р. – проведення Олімпійських ігор для глухих у Парижі та заснування Міжнародного спортивного комітету глухих; 1954 р. – створення Спортивного товариства осіб з інвалідністю у Франції; 1975 р. – заснування Національного інституту експертних досліджень і результативності в спорті; 1977 р. – утворення Французької федерації спорту інвалідів; 1979 р. – проведення зимових Дефлімпійських ігор у французькому Мерібелі; 1992 р. – проведення зимових Паралімпійських ігор в Альбервілі (Франція) і заснування Французького паралімпійського та спортивного комітету; 2010 р. – створення комітету імені Eugène Rubens-Alcaïs. У 1924 р. Франція прийме літні Паралімпійські ігри.

3. Сьогодні у Франції ефективно працює низка організацій і федерацій, діяльність яких спрямована на поширення спорту та фізичного виховання серед осіб з інвалідністю, їх реабілітацію й соціальну інтеграцію засобами фізичної культури.

Перспективи подальших розвідок пов'язані з дослідженнями розвитку інваспорту в системі шкільної та вищої освіти Франції, а також еволюції аматорського й професійного спорту серед осіб з інвалідністю.

Джерела та література

1. Бріскін Ю. А. Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади: навч. посіб. Львів: Ахілл, 2003. 128 с.
2. Бріскін Ю. А. Загальна характеристика Дефлімпійського спорту. *Оздоровча і спортивна робота з неповносправними*: зб. наук. ст. Львів, 2004. С. 83–87.
3. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів – у світі та освіті. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. Вип. 11. 2010. С. 109–124.
4. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів у міжнародному олімпійському русі: монографія. Львів: Край, 2006. 346 с.
5. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів: підр. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту. Київ: Олімп. літ., 2006. 263 с.
6. Данилевич М. В., Романчук О. В., Коваль Р. С., Базиляк Н. О. Історичні аспекти розвитку фізичної та реабілітаційної медицини у Франції. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. Vol. 7 (32). 2019. P. 35–38. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-192VII32-08>.
7. Auberger A. La même flamme: 50 ans de défis et d'exploits handisport. Paris: Le Cherche Midi, 2005. 141 p.
8. Compte R. Sport et handicap dans notre société: un défi à l'épreuve du social. *Empan*. 79. 2010. P. 13–21. <https://doi.org/10.3917/empa.079.0013>.
9. Dejean A. Les activités physiques et sportives et les personnes en situation de handicap. *Empan*. 51 (3). 2003. P. 65–67. <https://doi.org/10.3917/empa.051.0065>.
10. Ferez S., Ruffié S., Bancel N. From Sport as an Instrument in Rehabilitation to the Adoption of Competitive Sport: Genesis of a Delegatee Sports Federation in France for Those with Physical Disabilities (1954–1972). *Sport History Review, Human Kinetics Publishers*. 47 (2). 2016. P. 146–171.
11. Frattini M.-O. Dynamique de constitution d'une spécialité médicale fragile: La médecine de rééducation et réadaptation fonctionnelles en France entre médecine et politique. Mémoire de Master. Deuxième année. Santé, Population, Politiques sociales. 2008. 124 p.
12. Frenkiel S., Cornaton J., Bancel N. Les «kings» de l'athlétisme handisport français: Éléments pour la prosopographie d'une élite paralympique (1964–2014). *Histoire social / Social History*. Vol. XLIX, 100 (Novembre / November 2016). P. 625–651.

13. Issanchou D., Perera E. Corps, sport, handicaps. Tome 3. Expérimentations et expériences de la technologie. Paris: Téraèdre, 2020. 208 p.
14. Lemahieu L. De la physique à la pratique physique: la promotion du sport chez les personnes en situation de handicap. Thèse de physique et de sociologie. Université de Lyon, 2020. 230 p.
15. Luquet F., Paillard C., Siclis A. Handisport. Les Chroniques du Mouvement 1954–2015. Création. Évolution. Héritage. Paris: Fédération Française Handisport, 2016. 236 p.
16. Marcellini A., Villoing G. Corps, sport, handicaps. T. 2. Le mouvement handisport au XXIe siècle. Paris: Téraèdre, 2014. 200 p.
17. Pratiques, performance sportive et handicap / sous la direction de Florence Faberon. UCA – Handicap et citoyenneté, 2020. 145 p.
18. Ruffié S., Ferez S. Corps, sport, handicaps. T. 1. L'institutionnalisation du mouvement handisport (1954–2008). Paris: Téraèdre, 2013. 212 p.
19. Tajri Y., Saint-Martin J. De l'exclusion à l'intégration ou l'engagement de Monique Pasqualini dans l'avènement des épreuves adaptées d'EPS du baccalauréat (1966–1981). *Staps*. 123 (1). 2019. P. 81–93. <https://doi.org/10.3917/sta.123.0081>.
20. Villoing G., Perera E., Le Roux N. The institutionalization of off-road wheelchair riding in France (1990–2015): Truly a sport of sharing and diversity. *Sport in Society*. 21 (4). 2018. P. 664–677. <https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1273617>.

References

1. Briskin, Yu. A. (2003). Adaptivnyj sport. Specialni Olimpiady [Adaptive Sports. Special Olympics]. Lviv: Akhill, 128.
2. Briskin, Yu. A. (2004). Zagalna kharakterystyka Deflimpijskogo sportu [General Characteristics of the Deaflympics]. *Ozodorovcha i sportyvna robota z nepovnospravnyymi: zb. nauk. st.*, 83–87.
3. Briskin, Yu. A. (2010). Sport invalidiv – u sviti ta osviti [Sports for the Disabled People in the World and Education]. *Visnyk Prykarpatskogo universytetu. Fizychna kultura*, (11), 109–124.
4. Briskin, Yu. A. (2006). Sport invalidiv u mizhnarodnomu olimpijskomu rusi: monografiya [Sport for the Disabled People in the International Olympic Movement: monograph]. Lviv: Krai, 346.
5. Briskin, Yu. A. (2006). Sport invalidiv [Sports for the Disabled People]. Kyiv: Olimpijska literatura, 263.
6. Danylevych, M. V., Romanchuk, O. V., Koval, R. S., Bazyliak, N. O. (2019). Istorychni aspekty rozvytku fizychnoi ta reabilitatsiinoi medytsyny u Frantsii [Historical Aspects of Physical and Rehabilitation Medicine Development in France]. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 7 (32), 35–38. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-192VII32-08>.
7. Auberger, A. (2005). La même flamme: 50 ans de défis et d'exploits handisport. Paris: Le Cherche Midi, 141.
8. Compte, R. (2010). Sport et handicap dans notre société: un défi à l'épreuve du social. *Empan*, 79, 13–21. <https://doi.org/10.3917/empa.079.0013>.
9. Dejean, A. (2003). Les activités physiques et sportives et les personnes en situation de handicap. *Empan*, 51 (3), 65–67. <https://doi.org/10.3917/empa.051.0065>.
10. Ferez, S., Ruffié, S., Bancel, N. (2016). From Sport as an Instrument in Rehabilitation to the Adoption of Competitive Sport: Genesis of a Delegatee Sports Federation in France for Those with Physical Disabilities (1954–1972). *Sport History Review, Human Kinetics Publishers*, 47 (2), 146–171.
11. Frattini, M.-O. (2008). Dynamique de constitution d'une spécialité médicale fragile: La médecine de rééducation et réadaptation fonctionnelles en France entre médecine et politique. Mémoire de Master. Deuxième année. Santé, Population. Politiques sociales, 124.
12. Frenkiel, S., Cornaton, J., Bancel, N. (2016). Les «kings» de l'athlétisme handisport français: Éléments pour la prosopographie d'une élite paralympique (1964–2014). *Histoire social / Social History*. XLIX, 100, 625–651.
13. Issanchou, D., Perera, E. (2020). Corps, sport, handicaps. Tome 3. Expérimentations et expériences de la technologie. Paris: Téraèdre, 208.
14. Lemahieu, L. (2020). De la physique à la pratique physique: la promotion du sport chez les personnes en situation de handicap. Thèse de physique et de sociologie. Université de Lyon, 230.
15. Luquet, F., Paillard, C., Siclis, A. (2016). Handisport. Les Chroniques du Mouvement 1954–2015. Création. Évolution. Héritage. Paris: Fédération Française Handisport, 236.
16. Marcellini, A., Villoing, G. (2014). Corps, sport, handicaps. Tome 2. Le mouvement handisport au XXIe siècle. Paris: Téraèdre, 200.
17. Pratiques, performance sportive et handicap (2020). UCA – Handicap et citoyenneté, 145.
18. Ruffié, S., Ferez, S. (2013). Corps, sport, handicaps. Tome 1. L'institutionnalisation du mouvement handisport (1954–2008). Paris: Téraèdre, 212.

19. Tairi, Y., Saint-Martin, J. (2019). De l'exclusion à l'intégration ou l'engagement de Monique Pasqualini dans l'avènement des épreuves adaptées d'EPS du baccalauréat (1966–1981). *Staps*, 123 (1), 81–93. <https://doi.org/10.3917/sta.123.0081>.
20. Villoing, G., Perera, E., Le Roux, N. (2018). The institutionalization of off-road wheelchair riding in France (1990–2015): Truly a sport of sharing and diversity. *Sport in Society*, 21 (4), 664–677. <https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1273617>.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2022 р.